

Wandelroute Struikelstenen Bathmen

In Bathmen liggen 14 kleine monumenten in het trottoir, het zijn Struikelstenen. Op initiatief van de Ouderdaagse Kring Bathmen zijn deze stenen in december 2016 gelegd door de Duitse kunstenaar Gunter Demnig, ter nagedachtenis aan de 14 slachtoffers in de Tweede Wereldoorlog. Het gaat om vier Joodse families Polak en drie verzetsmensen. De stenen liggen op de plekken waar de slachtoffers het laatst vrijwillig gewoond hebben, al zijn sommige woningen later afgebroken.

De route rond de kerk is ca 1 km lang, met twee extra stenen (Horseling en Witholt) wordt de route ca 2,2 km.

*Een mens is pas vergeten
als zijn naam vergeten is*

** Schoolstraat 5: Jozua (Joost) Polak en Eva Polak

Joost Polak in 1942

helaas geen
foto van Eva

Café Joost Polak

Joost en Eva zijn broer en zus en hebben een café. Joost is ook vrachtrijder van Bathmen naar Deventer en terug. Op 9 april 1943 zijn ze gedeporteerd naar kamp Vught en via kamp Westerbork worden ze in vernietigingskamp Sobibor vermoord, resp. 72 en 70 jr. oud.

We lopen om de kerk naar de Dorpsstraat en gaan rechtsaf tot aan de Koekendijk.

** Hoek Dorpsstraat-Koekendijk: Jacob Levi (Jaap) Polak en Betje (Betsie) Bierman

*Trouwfoto Jaap en Betje
1928.*

Jaap woont Koekendijk 2 waar de firma Gebr. Polak een winkel heeft voor o.a. meubels, bedden en matrassen. Jaap speelt ook toneel. Net voordat hij zich moet melden vertrekt hij in 1943 naar Amsterdam, maar het helpt niet. Hij wordt in vernietigingskamp Sobibor vermoord, 65 jr. oud. Betje, zijn vrouw, wordt in 1940 opgenomen in de joodse psychiatrische inrichting 'Het Apeldoornsche Bosch' en in januari 1943 gedeporteerd naar vernietigingskamp Auschwitz, 54 jr. oud.

Verderop aan de Koekendijk ligt na ca. 170 m nog de volgende Struikelsteen:

** Koekendijk 8: Barend Johan (Bap) Horseling

Sinds 1943 is hij hoofd van het distributiekantoor voor de uitgifte van stamkaarten en bonnen. Hij woont als kostganger bij Leyenaar. Samen met Breunese en Witholt pleegt hij administratieve fraude met distributiestamkaarten zodat onderduikers toch voedselbonnen kunnen bemachtigen. Hij wordt op 12 april 1944 gearresteerd en overgebracht naar de gevangenis in Arnhem, vervolgens naar de gevangenis in kamp Vught en daarna gedeporteerd naar concentratiekamp Sachsenhausen bij Berlijn. Daar is hij door ziekte en ontberingen overleden, 25 jr. oud, drie dagen nadat het kamp werd bevrijd.

U loopt weer terug naar de hoek Koekendijk/Dorpsstraat.

We lopen nu de Dorpsstraat in en komen langs Leny's lindeboom. Leny Polak, dochter van David en Mien en in 1942 getrouwd met Hartog de Leeuw, heeft als enige van haar hele familie de oorlog overleefd. Na de oorlog trouwt ze met Frits Adelaar uit Deventer. Zij is 99 jaar oud geworden. Zie voor meer informatie het boek: Leny's Levens (2012), Henk Jansen.

**** Dorpsstraat 2: David Polak en Wilhelmina (Mien) Frankenhuis**

David is winkelier in manufacturen, meubels, ed. en gewaardeerd (bestuurs)lid van vele verenigingen. David en Jacob Levi vormen samen de zaak Gebr. Polak.

David en Mien moeten op 9 april 1943 naar kamp Vught en worden via kamp Westerbork naar vernietigingskamp Sobibor gedeporteerd, waar ze op 14 mei zijn vermoord, resp. 61 en 48 jr. oud.

Vooraan Mien en David; achter Hartog en Leny, Sientje en Lion

Lion Polak en Sientje (Puck) Pagrach

Lion is de zoon van David en Wilhelmina Polak-Frankenhuis en medefirmant van Gebr. Polak. Hij fotografeert graag en speelt toneel. Lion trouwt in 1942 met Sientje Pagrach. Hij gaat werken bij de Joodse Raad in Amsterdam. Lion en Sientje worden in mei 1943 vanuit Amsterdam via kamp Westerbork gedeporteerd naar vernietigingskamp Sobibor en daar vermoord, 25 en 23 jr. oud.

We volgen de Dorpsstraat tot aan het kruispunt met de Deventerweg en De Brink.

**** Hoek Deventerweg/Brink: Abraham (Bram) Polak**

Bram, Line en Jo zijn broer en zussen en zijn uitbaters van café De Ster, nu Deventerweg 1. Bram wordt in april 1942 vanwege een bezoek aan een houtveiling in een café gearresteerd, want dat was voor Joden verboden. Hij wordt eerst gevangengezet in Arnhem en daarna via kamp Amersfoort gedeporteerd naar vernietigingskamp Auschwitz. Hij is dan 40 jr. oud.

Sara Carolina (Line) en Johanna (Jo) Polak

Line en Jo vertrekken op 9 april 1943 naar kamp Vught en via kamp Westerbork worden ze in vernietigingskamp Sobibor vermoord, resp. 45 en 34 jr. oud.

**** Brink 4: Marinus Theodorus (Rienus) Breunese**

Breunese is voor de oorlog douaneambtenaar in Ned. Indië, daarna woont hij in Den Haag. Vanwege de aanleg van de Atlantikwall wordt hij begin 1943 geëvacueerd naar Bathmen en woont hij in bij B. Klein Klouwenberg. Hij helpt op het distributiekantoor bij het verstrekken van stamkaarten, waarbij hij fraude pleegt om onderduikers te helpen. Hij wordt eind april 1944 opgepakt en via de gevangenis in Arnhem en de gevangenis van kamp Vught wordt hij uiteindelijk gedeporteerd naar concentratiekamp Sachsenhausen (bij Berlijn). Hij komt daar door ziekte en ontberingen om het leven, 59 jr. oud.

Net buiten het centrum ligt de laatste Struikelsteen. Lopend of met de fiets kunt u via de Beuginkstraat de Enklaan bereiken (ca 450 m); met de auto via de Gorsselseweg en de Woertmansweg.

**** Enklaan 6: Gerrit Witholt**

Gerrit is van beroep typograaf. Hij komt in 1938 met zijn vrouw in Bathmen wonen (nu Deventerweg 27). Vanaf 1943 is hij 'chef uitreiker stamkaarten'. Na het overlijden van z'n vrouw woont hij tijdelijk bij de fam. Tuitert. Hier wordt hij eind april 1944 gearresteerd vanwege administratieve fraude met stamkaarten. Hij komt via de kampen Vught, Westerbork en Sachsenhausen in concentratiekamp Gross-Rosen (West-Polen) door ziekte en ontberingen om het leven, 57 jr. oud.

U gaat dezelfde weg via de Beuginkstraat terug en komt weer op de Brink.

Via de Schoolstraat komt u weer terug bij het Infopunt in Cultuurhuus Braakhekke.

Voor de levensverhalen van de slachtoffers en het leggen van de Struikelstenen zie het boek: Herenigd met Bathmen (2017), G.J. Gervedink Nijhuis.

Struikelstenen Bathmen

